

פרפראות

הנה נשאלתי, מדוע שונה אדמו"ר הזקן נבג"מ (בעל השו"ע והתניא) את נוסח ברכת הגומל בהסידור, מנוסח השו"ע.

הפ' נ"ד ע"ב, מאי מברך אמר רב יהודה "ברוך גומל חסדים טובים" (ב) ברי"ף וברא"ש הוסיפו ושינו, וזה נוסחתם, "ברוך גומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב" (ג) להרמב"ם הלכות ברכות פ"י ה"ה, ונוסחתו היא "ברוך אתה ד' אליקנו מלך העולם גומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב" והרי נוסחת הרמב"ם בהמברך, היא כנוסחת הרי"ף והרא"ש, אלא שבמקום גומל כתב הגומל בה"א. (וכן כולם נוהגים לומר הגומל בה"א) וכן הוסיף הרמב"ם נוסח להשומעים שעונים להמברך. "שגמלך טוב הוא גמלך סלה" (בש"ס, ברי"ף וברא"ש לא נמצא נוסח להשומעים) ושכתב הרמב"ם בנוסח המברך השם והמלכות אין זו הוספה כי גם להרי"ף והרא"ש צריך המברך לומר בשם ומלכות, ועי' לרבינו יונה על הרי"ף שם בדי"ה "א"ל רב יהודה פסוק תנ"ך" (ד) המחבר בשו"ע או"ח סי' רי"ט ס"ב מביא נוסח המברך כהרמב"ם (כדרכו של המחבר) אבל בנוסח השומעים שעונים להמברך, הוסיף על נוסח הרמב"ם ד' תיבות, שהרי בהרמב"ם הנוסח בהשומעים העונים "הוא רק שגמלך טוב הוא גמלך סלה" ובשו"ע כתב המחבר "מיי שגמלך כל" טוב הוא גמלך "כל טוב" סלה, הרי שהוסיף השו"ע מלת "מיי ומילת "טוב" ופעמיים מלת "כל".

מהמובא הנך רואה שגם הר"ף והרא"ש ואחריהם הרמב"ם והמחבר בשו"ע שינו ברכת הגומל מנוסחת הש"ס וכ"א מהם משנה מקודמו ועליהם ראי' שאין לתמוה וככה דאי שאין לנו לתמוה על כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע שלבד גדולתו בתורה שכתבו עליו גדולי הדור "רב תנא", הרי כל דבריו הם עפ"י קבלה, ואמיתים הם באמת לאמיתו, כפי כל הוונות והפירושים, כידוע להרוצים לדעת. והנה אם תבוא גם לדון, הרי דברי רבינו בנוסחתו בהסידור הם כנים ופשוטים. כי בנוסח המברך הוא כנוסח הרמב"ם והמחבר בשו"ע אלא שהוסיף מלת "כל" וגורם רק שגמלני טוב, ובברכת העונים, הלך בשיטת המחבר בהשו"ע בתוספת מלת "מיי" לפני שגמלך והחסיר עוד הפעם מלת "כל" הראשון שאחרי שגמלך וכתב רק פעם א' כל טוב שאחרי גמלך. והטעם שהחסיר מלת כל בהמברך אפשר לומר לפי שהמברך, מברך רק על ענין אחד מהד' שצריכים להודות או שעלה מהים או שבא מהמדבר כו' ועל ענין א' שייך רק לומר שגמלני טוב בלא מלת כל וכן בברכת השומעים העונים לא שייך לומר מי שגמלך כל טוב, כי הלא בתחלת

ברכת העונים הם חוזרים על ברכת המברך והוא בירך רק על ענין אחד אלא שאח"כ מוסיפים על ברכת המברך ואומרים לו שהשנית יגמול אתו טוב כל ימי חייו והוא גמלך כל טוב סלה, וכמ"ש אך טוב וחסד ירדפוני וגו' ונכון הוא נוסח רבינו ששינה בזה מדעת הרמב"ם והעמיד מלת כל טוב בהשומעים העונים ולא בהמברך וכי גדול העונה מהמברך.

הנה בסידור תורה-אור לכ"ק אדמו"ר הזקן נבג"מ בעל השו"ע והתניא, בקריאת שמע על המטה קודם הידוי (תחנון) כתב ו"ל "בליל שבת א"א וידוי ולא למנצח בבוא". הרבה דברו וכתבו ע"ז איך נוהגים בליל יו"ט ר"ח ובשאר הלילות שאין אומרים תחנון, האם אומרים או למנצח בבוא.

זכורני בעת היותי בשנת תרפ"ז אצל כ"ק אדמו"ר הרי"ף נבג"מ בלינגרד (פטרבורג) על י"ט כסלו-תמוז, הצעתי אז רעיוני לפני אחדים כי אולי הי' על מלת שבת נקודות שיהא משמע ראשי תיבות שאין בו תחנון (שב"ת), ויהא מובן שכל לילה שאין בה תחנון אין אומרים למנצח בבוא.

זכר לדבר מצאתי, כי בתפלת שחרית קודם למנצח יענך כתב שם ג"כ רבינו ו"ל שכל יום שאין בו תחנון כו'. וא"כ הלא אפשר לומר שגם כאן בק"ש שעל המטה כונת רבינו במלת שבת לר"ת שיהא נקרא בליל "שאיין בה תחנון". אך אחרי ששמעתי, שמדקדקים לא להוסיף ולא לגרוע מהסידור משכתי עצמי מזה ולא הצעתי זה לפני כ"ק אדמו"ר הרי"ף נבג"מ.

ברם הנה בסידור תהלה ד' השלם החסירו והוסיפו בזה, החסירו מלת בליל והוסיפו אות ב' על מלת שבת והוסיפו גם מלת ביו"ט וכל זה כתבנו בבחי' אם לדון אבל אם קבלה היא כו' ועי' בלוח היום תש"ג כ"ח אדר"א.

נשאלתי מרבנים גדולים ומאד חשובים, מדוע לא סימנו סכום הפסוקים דפ' פקודי כמו בסוף כל הפרשיות, ואי אפשר לומר, דזה יכולים לדעת מסכום הכללי דספר שמות, דהלא בכל פרשה אחרונה מהספרים האחרים כמו בפ' ויחי, בחקתי, מסעי וברכה אף שגם בהם יכולים לדעת הסכום הפרטי מהסכום הכללי, מ"מ כתבו אצלם גם הסכום הפרטי וגם הסכום הכללי, וכשלא ידעתי מה לעשות אמרתי להם שאפנה בזה לכ"ק אדמו"ר הצדיק והגאון האלקי האמיתי מהור"ר מנחם מענדל שליט"א שניאורסאהז ליובאוויטש.

והנה מענה דברי קדשו במכתבו. בהערותו, מדוע לא סימנו בסוף פ' פקודי סכום פסוקי הסדרה, הנה יש לחפש בדפוסים הראשונים, כי לדעתי אין זה אלא השמטת המדפיס, ונמשך הדבר כן גם אצל שאר המדפיסים שבאו אחריו, ואולי אפשר שהי' כתוב "בליל כל סימן", והכוונה בזה היתה שיש בסדרה צ"ב פסוקים, ובא הבחור הוצעצר ותפס את הענין כפשוטו שאין כאן סימן, והשמיט מלות אלו מחסרון ידיעה. ע"כ דברי קדשו שליט"א.